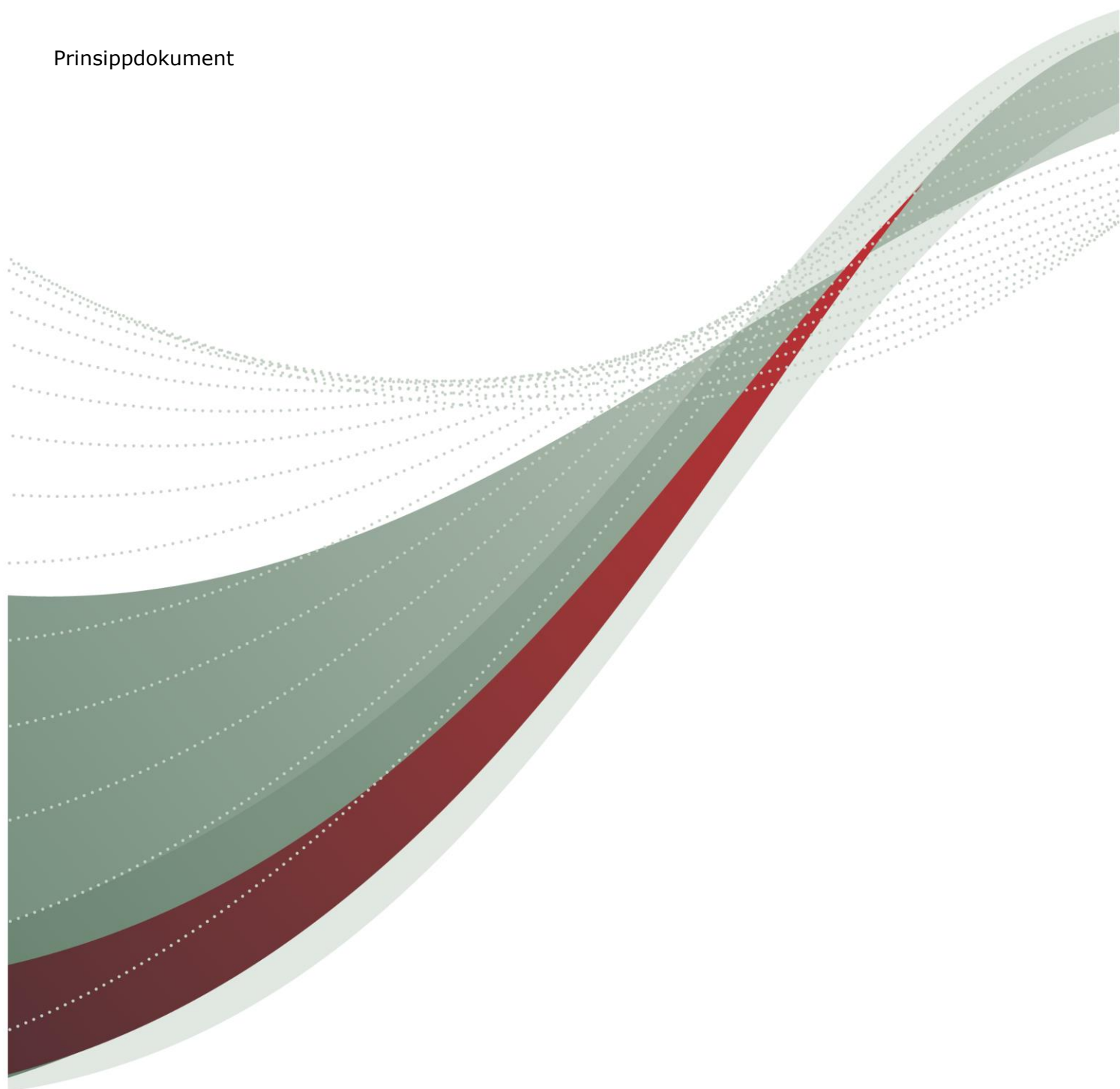

Modulstrukturert forberedende voksenopplæring

Prinsippdokument

ISBN 000-00-0000-000-0
© Vox 2010
Grafisk produksjon/trykk:
Opplag

Forord

Vox viser til *Statsbudsjettet 2016 Tildelingsbrev tillegg 04/2016 – Modulstrukturert forberedende voksenopplæring*, og presenterer med dette avklaringer og konkretiseringer når det gjelder rammene og grunnlaget for læreplanarbeidet knyttet til modulstrukturert forberedende voksenopplæring.

Til grunn for arbeidet med avklaringer og konkretiseringer når det gjelder rammene og grunnlaget for læreplanarbeidet, ligger *Kartleggingsverktøy for grunnleggende ferdigheter og opplæring: Løsningsforslag* (Vox, 2016), samt utarbeidet milepælsplan. Vox har her skissert hvordan oppdraget er tenkt løst, og innenfor hvilken tidsplan.

Vox vil benytte anledningen til å takke alle medlemmene i prinsippgruppen for faglig solide og viktige bidrag inn i arbeidet med modulstrukturert forberedende voksenopplæring.

Oslo, 7. oktober 2016

Jon Samuelson
Prosjektleder
Kompetanseløftet

Yngvild Ziener Nilsen
Delprosjektleder Modulprosjektet
Kompetanseløftet

Nita Steinung Dahl
Prosjektmedarbeider Modulprosjektet
Kompetanseløftet

Innhold

Forord	3
Innhold	4
1. Bakgrunn	5
1.1 Prinsippgruppen	5
1.2 Forankring	6
1.3 Referanser og målgruppe.....	7
2. Prinsippgruppens forslag til rammer og grunnlag for modulstrukturert FVO	9
2.1 Struktur	9
2.1.1 Omfang	10
2.1.1 Samordning mellom opplæringsloven og introduksjonsloven	10
2.1.2 Mulighet for å velge bort hele fag	11
2.1.3 Kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE).....	12
2.1.4 Deling av fag i øverste modul	13
2.2 Innhold og fag.....	13
2.2.1 Gjennomgående for alle fag	13
2.2.2 Fagene	15
2.3 Vurdering	19
2.3.1 Underveisvurdering.....	19
2.3.1 Norskprøvene.....	21
2.3.2 Sluttvurdering	21
2.4 Annet.....	22
Referanser	23

1. Bakgrunn

I *Statsbudsjettet 2016 Tildelingsbrev tillegg 04/2016 – Modulstrukturert forberedende voksenopplæring*, ga Kunnskapsdepartementet (KD) Vox i oppdrag å sette i gang forsøk med modulstrukturert opplæring for voksne på nivået under videregående opplæring. Det skal dermed utarbeides nye læreplaner, og disse skal være grunnlaget for moduler. Vox fikk i tillegg to andre oppdrag; oppdraget om et kartleggingsverktøy for voksnes grunnleggende ferdigheter og oppdraget om utvikling av nettbasert opplæring i grunnleggende ferdigheter (e-læringstilbud) (Tildelingsbrev tillegg 01/2016).

Vox vil se de tre tiltakene i sammenheng, samt at utviklingen av en egnet IT-løsning også inkluderes i totalprosjektet (jf. Kartleggingsverktøy for grunnleggende ferdigheter og opplæring: Løsningsforslag, Vox 2016). Dette innebærer at kartleggingsverktøyet og e-læringstilbudet i grunnleggende ferdigheter vil lages med basis i modulprosjektets rammeverk. Delprosjektet om modulstrukturert forberedende voksenopplæring, vil dermed være den overordnede og sektorsamlende komponenten i totalprosjektet.

For å avklare og konkretisere rammene og grunnlaget for læreplanarbeidet, ble det nedsatt en prinsippgruppe. Frist for prinsippgruppens arbeid ble satt til 01.10.2016. Formålet med prinsippgruppen har vært å få belyst problemstillinger på en bredest mulig måte, og dermed både forankre og kvalitetssikre rammene og grunnlaget for læreplanarbeidet.

Vox presenterer med dette resultatet av prinsippgruppens arbeid. Det framgår av rapporten hvilke anbefalinger prinsippgruppen står samlet bak og hvilke det er uenighet om. Det framgår også når Vox har trukket egne konklusjoner og anbefalinger.

Rapporten inneholder en del forslag som vil ha konsekvenser for forsøket med modulstrukturert opplæring. Dette vil bli omtalt i rapporten/utredningen som skal leveres Kunnskapsdepartementet 01.12.2016.

1.1 Prinsippgruppen

Prinsippgruppen har bestått av 18 personer, og ble satt sammen for å ivareta følgende behov:

- Kommunal voksenopplæring
- Fylkeskommunal opplæring
- Skoleeiere
- Fylkesmannen (opplæring innen kriminalomsorgen)
- Utdanningsdirektoratet
- UH-sektoren
- Andre interessenter som NAV, IMDi og Utdanningsforbundet

Geografisk spredning ble tilstrebet.

En representant fra kommunal voksenopplæring i Bodø måtte melde avbud på grunn av sykdom, og ble erstattet av en representant for kommunal voksenopplæring i Bergen. Under følger oversikt over gruppens medlemmer.

Navn	Arbeidssted
Torill Madsen Brandser	Ski voksenopplæring
Paal Christian Breivik	Fylkesmannen i Hordaland
Dag Fjæstad	Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO); Høgskolen i Oslo og Akershus
Solveig Hals	Utdanningsforbundet
Morten Hauger	Kongsgård skolesenter, Kristiansand
Bjørn Haugland	Oslo voksenopplæring Sinsen
Per Erling Tilset Larsen	Enhet for voksenopplæring (EVO), Trondheim kommune
Inger-Anita Markussen	Voksenopplæringa i Tromsø
Eli Moe	VOX
Jørn Pedersen	Stavanger kommune
Robert Rognli	Thor Heyerdahl VGS, Larvik
Ellen Røst	IMDi
Inger Lise Stieng	Utdanningsdirektoratet
Per Olav Strande	Voksenopplæringssjef i Vestre Toten kommune og representant for Interesseorganisasjonen for kommunal voksenopplæring (IKVO)
Asbjørn Støverud	Oslo voksenopplæring, Utdanningsetaten i Oslo
Solveig Tesdal	Arbeids- og velferdsdirektoratet
Anne Sofie Vik	Nygård skole, Bergen
Kirsten Waarli	Utdanningsdirektoratet

Prinsippgruppen har hatt tre samlinger, hver på to dager. Samlingene fant sted i Oslo 22. og 23. august, 14. og 15. september og 27. og 28. september.

Samlingene besto av innlegg og diskusjoner i grupper og plenum. Program for samlingene ligger vedlagt (vedlegg 1, 2 og 3). Etter hver samling ble det sendt et oppsummeringsdokument til prinsippgruppen, med mulighet for medlemmene til å kommentere. Målet med oppsummeringsdokumentene var å klargjøre hva gruppen hadde samlet seg om, hvor det var uenigheter og hva som måtte diskuteres videre.

1.2 Forankring

Formålet med utvikling av nye modulbaserte læreplaner, er raskere overgang til arbeid eller videregående opplæring. Moduler på nivå fram til videregående opplæring, vil kalles forberedende voksenopplæring (FVO).

Vox har i sitt løsningsforslag brutt det overordnede målet - få flere voksne ut i varig arbeid eller videre studier som fører mot et varig arbeid, ned i fire delmål. Til delmålene er det knyttet tiltak som Vox mener vil realisere målene.

1. Øke rekrutteringen av voksne til opplæring under videregående nivå
  - a. Tiltak som øker motivasjonen
  - b. Redusere praktiske hindringer for voksnes deltakelse
  - c. Øke sektorsamordningen av opplæring for voksne

2. Raskere utdanningsløp
  - a. Rett innplassering
  - b. Bedre samordning av opplæringstiltakene
  - c. Mer målrettet mot arbeid/videre opplæring

3. Øke fullføringsgrad
  - a. Tiltak som øker motivasjon
  - b. Tiltak som peker mot en raskere vei til jobb
  - c. Innhold tilpasset voksnes behov

4. Bedre resultater
  - a. Tiltak som peker mot nivå og individtilpasset utdanning
  - b. Tiltak som gjør det enklere for lærer å følge opp og validere løpende progresjon
  - c. Tiltak som inkluderer målrettet opplæring i grunnleggende ferdigheter
  - d. Tiltak som fokuserer på bedre språkferdigheter

Prinsippgruppens arbeid er forankret i følgende styringsdokumenter:

- Meld. St. 16 (2015-2016) *Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring*
- Tildelingsbrev 04/2016 – Modulstrukturert forberedende voksenopplæring
- Kartleggingsverktøy for grunnleggende ferdigheter og opplæring: Løsningsforslag fra VOX til KD 16.06.2016

1.3 Referanser og målgruppe

De nye læreplanene og modulene fristilles fra dagens læreplanverk for grunnskolen.

Retten til særskilt språkopplæring i Opplæringsloven §4A-1 (ref. Meld. St. 16) må videreføres i FVO.

Referanser for arbeidet er følgende:

- Læreplanene i Kunnskapsløftet, inkludert Læreplan i grunnleggende norsk og Læreplan i morsmål for språklige minoriteter
- Læreplanen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere
- Læringsmål i grunnleggende ferdigheter
- Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring

Målgruppen for FVO er:

- Personer som har rett etter opplæringslovens § 4A-1 og andre personer som har behov for denne opplæringen
- Personer som har rettigheter etter introduksjonslovens §2 og §17
- Personer som deltar i opplæringstiltak i regi av NAV

Kjennetegn ved deltakerne (Meld. St. 16):

- Skoleåret 2015/16 var antall deltakere i grunnskoleopplæring for voksne 7 468. Av disse hadde 93 prosent innvandrerbakgrunn
- I 2013 var antall deltakere i ordningene etter introduksjonsloven 38 700.
- Blant alle arbeidssøkere som deltok i AMO, utgjorde innvandrere om lag 60 prosent. Dokumentasjon på bakgrunnen til deltakere i andre tiltak i regi av NAV framgår ikke av Meld. St. 16.

Ordforklaringer

- **Kompetanse:**
I *Meld. St. 16 Fra utenforskap til ny sjanse* er kompetanse beskrevet slik:
«Evnen til å løse oppgaver og mestre utfordringer i konkrete situasjoner. Kompetanse inkluderer en persons kunnskap, ferdigheter og holdninger og hvordan disse kan brukes i samspill.»
I *Meld. St. 28 Fag – Fordypning - Forståelse*: «Kompetanse er å tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning.»
- I læreplanene for Kunnskapsløftet er målene for de grunnleggende ferdighetene integrert i kompetansemålene på premissene til de enkelte fagene. Ferdighetene er derfor uttrykt på ulik måte og i varierende grad i læreplanene, avhengig av hvordan ferdighetene blir forstått i faget, og hvilken funksjon de har som en del av kompetansen i faget. Dette prinsippet videreføres i FVO.

2. Prinsippgruppens forslag til rammer og grunnlag for modulstrukturert FVO

I denne delen presenteres prinsippgruppens forslag til rammer og grunnlag for modulstrukturert forberedende voksenopplæring (FVO). Først presenteres prinsippgruppens forslag til struktur. Deretter følger en beskrivelse av innhold og fag, og til slutt rammene for underveis- og sluttvurdering.

Prinsippgruppens forslag knyttes underveis til delmålene i Vox' løsningsforslag ved å konkretisere hvilke delmål de ulike forslagene støtter opp under. Dette markeres i parentes.

2.1 Struktur

Prinsippgruppen foreslår en modulstruktur som vist i modellen under:

Norsk	Norsk for minoritetsspråklige	Matematikk	Naturfag	Samfunnsfag	Engelsk
Modul 4	Modul 4	Modul 4	Modul 4	Modul 4	Modul 4
Modul 3	Modul 3	Modul 3	Modul 3	Modul 3	Modul 3
Modul 2	Modul 2	Modul 2	Modul 2	Modul 2	Modul 2
Modul 1	Modul 1	Modul 1	Modul 1	Modul 1	Modul 1
Alfabetiseringsmodul					

- Det bør utvikles en egen læreplan i norsk for minoritetsspråklige. Dette på bakgrunn av dokumentasjon om hvem målgruppen er (4.c. og 4.d.)
- Det bør også utvikles en egen læreplan i norsk for å inkludere brukerne som ikke faller inn under målgruppen norsk for minoritetsspråklige (4.c.)
- Det bør utvikles læreplaner i til sammen seks fag: norsk, norsk for minoritetsspråklige, engelsk, matematikk, samfunnsfag og naturfag (3.c. og 4.c.)
- Det bør utvikles fire moduler i hvert fag. Utviklingen av læreplanene vil vise om enkelte av fagene bør ha færre moduler (2.a.)
- Det bør utvikles læreplan for en alfabetiseringsmodul som inkluderer fagene norsk for minoritetsspråklige, matematikk, samfunnsfag og naturfag (4.c. og 4.d.)
- Opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven integreres i FVO. I dette ligger det at gjennomførte timer i FVO kan kvittere ut de 600 timene en del grupper har plikt til å gjennomføre etter introduksjonsloven, inkludert 50 timer samfunnskunnskap på et språk deltakeren forstår. (1.a., 1.b.,

- 1.c., 3.a. og 3.b.) Problemstillinger knyttet til samordning av opplæringsloven og introduksjonsloven omtales videre under punkt 2.1.1
- Første modul i alle fag må ha et mindre omfang enn de andre modulene. Dette gjør at deltakerne når de første kompetansemålene raskere, noe som sikrer motivasjon (1.a. og 3.a.)

2.1.1 Omfang

Prinsippgruppen mener det er vanskelig å bestemme omfanget av hver enkelt modul sett opp mot forventet tidsbruk. Prinsippgruppen mener imidlertid at den første modulen må ha et mindre omfang enn de andre modulene. Dette fordi deltakerne vil oppleve det som motiverende å avslutte sin første modul relativt raskt. De tre påfølgende modulene må være noe større i omfang.

Som en referanse og et utgangspunkt for *et mulig forslag til tidsomfang*, vises det til NOVA-rapporten *Voksne i grunnskole og videregående opplæring* (Dæhlen, Danielsen, Standbu og Seippel, 2013: 83). Denne rapporten viser at det for minoritetsspråklige deltakere i grunnskole tar 2-3 år å gjennomføre grunnskoleopplæringen. For norskspråklige finnes det, ifølge rapporten, ikke gode tall. Ut fra dette foreslår prinsippgruppen at et tidsomfang for et fullt grunnskoleløp med alle fem fagene *kan* være tre år. Det er imidlertid viktig å legge til at siden denne elevgruppen er svært lite homogen, vil dette variere mye. Det vil sannsynligvis måtte opprettes grupper med svært mye senere progresjon enn det skisserte løpet legger opp til, samt at det i enkelte tilfeller kan tenkes deltakere med en raskere progresjon.

Med utgangspunkt i NOVA-rapporten kan et mulig modulløp med alle fagene se slik ut:

- Modul 1 & 2: 1 år
- Modul 3: 1 år
- Modul 4: 1 år

Det er viktig å presisere at intensjonen med kartleggingsverktøyet, som skal utvikles med basis i modulprosjektets rammeverk, vil være å innplassere deltakere på rett modul i alle fag. Deltakere med noe grunnskole fra hjemlandet, vil dermed ikke behøve å starte på modul 1 i alle fag. Dette vil kunne gjøre løpet kortere for den enkelte. I tillegg vil det som nevnt kunne være store individuelle forskjeller i den enkeltes progresjon.

Eksisterende ordning med realkompetansevurdering på grunnskolenes område kan også benyttes til å innplassere deltakere på rett modul i alle fag. Dette kommer i tillegg til realkompetansevurdering av hele fag.

(Tiltak: 2.a., 3.a., 3.b. og 4.a.)

2.1.1 Samordning mellom opplæringsloven og introduksjonsloven

Som allerede beskrevet foreslås det å integrere opplæring etter *Læreplanen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere* i modulstrukturert forberedende voksenopplæring. Dette vil være relevant både for deltakere i Spor 1 og deler av deltakere i Spor 2, det vil si deltakere som trenger norskopplæring og som samtidig mangler eller kun har delvis gjennomført grunnskole fra hjemlandet. En del vil også trenge grunnleggende skrive- og leseopplæring (alfabetisering). Ved å integrere introduksjonsloven og opplæringsloven for disse gruppene, vil deltakere som både trenger norskopplæring og opplæring på nivå under videregående opplæring kunne komme i gang med begge deler samtidig.

For dem som etter introduksjonsloven har rett og plikt til 600 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap, inkludert 50 timer samfunnskunnskap på et språk deltakeren forstår, og som også har språkkrav tilknyttet eventuell permanent oppholdstillatelse og/eller statsborgerskap, er det viktig å sørge for at opplæring i FVO erstatter opplæring etter *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*, og kan telle som godkjent opplæring i denne sammenhengen.

Kurset 50 timer samfunnskunnskap på et språk deltakeren forstår, må ses opp mot opplæringspråket innenfor LK06, som ifølge opplæringsloven er norsk. Eventuell opplæring på et annet språk enn norsk i de laveste modulene, kan få konsekvenser for begrepsinnlæringen på norsk i faget. Dette må samtidig vurderes opp mot det tosidige informasjonsbehovet som ligger til grunn for faget, slik det kommer frem i *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere* «Norske myndigheter vil gi informasjon, og den som kommer til Norge, har behov for informasjon.» (s. 4):

En viktig del av samordningen mellom opplæringsloven og introduksjonsloven, er at deltakere i FVO bør få mulighet til å ta norskprøve. For dem som har rett og plikt til 600 timer gjennomført opplæring etter *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*, kan plikten også innfris ved å ha bestått norskprøve A2 skriftlig og muntlig. For å kunne få innvilget statsborgerskap gjelder egne regler. Samordning mellom opplæringsloven og introduksjonsloven når det gjelder norskprøvene omtales videre under punkt 2.3.3.

Som det framgår av punktene over, berører forslaget til modulstrukturerte læreplaner i FVO både opplæringsloven og introduksjonsloven. Per i dag finnes det ikke en forsøkshjemmel til introduksjonsloven. Denne ligger imidlertid til behandling i Stortinget, og eventuelle forsøk etter introduksjonsloven kan ikke igangsettes før forsøkshjemmel foreligger. Samordning mellom opplæringsloven og introduksjonsloven må belyses ytterligere før forsøk som inkluderer deltakere med rettigheter og plikter etter introduksjonsloven kan delta i forsøkene. Dette må følges opp med Justisdepartementet før forsøk etter introduksjonsloven eventuelt kan iverksettes.

(Tiltak: 1.c. og 2.c.)

2.1.2 Mulighet for å velge bort hele fag

Prinsippgruppen har diskutert muligheter for unntak fra kravet om opplæring i alle fag som inngår i forberedende voksenopplæring. Dette må ses opp mot den enkeltes planlagte mål knyttet til videre arbeid eller opplæring. Konkret dreide diskusjonen seg om muligheten for å velge bort fellesfag innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram. Det er uenighet i gruppen om hvorvidt dette er ønskelig.

Til tross for dette har prinsippgruppen diskutert muligheten for unntak fra kravet om opplæring i alle fag som inngår i forberedende voksenopplæring. Det ble vist til at det i dag finnes unntak fra kravet om bestått i fellesfagene for lærlinger og elever på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Dette er regulert i forskrift til opplæringsloven § 3-44 (gjelder vitnemål med yrkeskompetanse) og § 3-67 (gjelder fag- og svennebrev).

I særlige tilfeller kan fag- og svennebrev/vitnemål med yrkeskompetanse utstedes til lærlinger og elever selv om de ikke har bestått i inntil to av fellesfagene. Dette er ikke en ordning om fritak fra vurdering i fagene. Lærlingen eller eleven må ha gjennomgått opplæringen og fått karakteren 1 i det aktuelle faget. Bestemmelsen kommer ikke til anvendelse dersom det ikke er grunnlag for vurdering i faget (IV).

Slik regelverket er i dag, kan det ikke gis forhåndsgodkjennelse om unntak. Det vil si at det ikke er adgang til å innvilge unntak fra reglene om utstedelse av fag- eller svennebrev og vitnemål når en elev eller lærling begynner i videregående opplæring, eller når eleven eller lærlingen akkurat har strøket i faget. Enkeltvedtak om unntak kan tidligst gjøres i overgangen fra Vg2 til Vg3. Dette er for mange overgangen til læretiden, men det gjelder også for elever som går yrkesfaglige skoleløp. Søknad om unntak avgjøres av fylkeskommunen.

En mulighet for å velge bort hele fag i FVO, må også ses opp mot praksiskandidatordningen, der voksne med allsidig praksis innenfor et fag kan gå opp til en fag- eller svenneprøve uten å ha gått på skole eller vært lærling. I Meld. St. 16 *Fra utenforskap til ny sjanse* fremkommer det på side 35 at: «Praksiskandidatordningen er den dominerende ordningen blant voksne i videregående opplæring. I 2013/14 var det rundt 9 800 voksne over 25 år som besto en fag- og svenneprøve. Av disse var rundt 1 700 lærlinger og rundt 7 800 var praksiskandidater». Til tross for at praksiskandidatordningen er en dokumentasjonsordning og ikke en opplæringsordning, mener deler av prinsippgruppen at det er en relevant referanse når muligheten for å velge bort hele fag diskuteres.

Det samme gjelder ordningen med fagbrev på jobb, som også er omtalt i *Meld. St. 16 Fra utenforskap til ny sjanse*, og som er ment å være en alternativ vei til fag- og svennebrev, og som inkluderer fritak for kravet om fellesfag: «Deltakerne fikk fritak for kravet om fellesfag for å få fag- eller svennebrev på samme måte som kandidater som går opp til fag- eller svenneprøven som praksiskandidater. I motsetning til praksiskandidatordningen som er en dokumentasjonsordning, inkluderte forsøkene veiledning og opplæring» (Meld. St. 16. *Fra utenforskap til ny sjanse*, 2016:49).

Prinsippgruppen kom ikke til enighet når det gjaldt muligheten for unntak fra kravet om opplæring. På bakgrunn av ordninger som allerede eksisterer i dag og som gir mulighet for enten unntak fra kravet om opplæring i videregående opplæring eller unntak fra kravet til vitnemål, tilrår Vox at problemstillinger knyttet til muligheten for å velge bort hele fag og likevel oppnå vitnemål fra FVO, inngår i forsøket.

(Tiltak: 3.)

2.1.3 Kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE)

Prinsippgruppen har diskutert samtlige fag som inngår i dagens ordning for grunnskoleopplæring for voksne. I NOVA-rapporten *Voksne i grunnskole og videregående opplæring* (Dæhlen, Danielsen, Standbu og Seippel, 2013: 87) fremkommer det at 80 prosent av kommunene tilbyr opplæring i fem av seks grunnskolefag. Når det gjelder KRLE (faget het RLE da rapporten ble skrevet), er det sju prosent av kommunene som har opplæring i dette. Videre fremkommer det: «På vårt spørsmål om hvilke fag det gis opplæring i, svarer de fleste samfunnsfag, matematikk, naturfag, engelsk og norsk. Få gir opplæring i RLE (seks prosent).»

Vox har etterspurt dokumentasjon på voksnes fagvalg i grunnskolen, men har ikke klart å framskaffe dette. Det er imidlertid lite som tyder på andre tall enn de som dokumenteres i NOVA-rapporten. På denne bakgrunn foreslår prinsippgruppen at det ikke utarbeides læreplan i KRLE-faget. Det bør imidlertid vurderes om det er kompetansemål i faget som er relevante for målgruppen, og dermed bør legges inn som kompetansemål i andre fag, f.eks. samfunnsfag eller norsk.

(Tiltak: 2.c. og 3.b.)

2.1.4 Deling av fag i øverste modul

Vox ba prinsippgruppen vurdere muligheten for å dele fagene i øverste modul i et yrkesrettet løp og et studieforbereende løp. Bakgrunnen for at Vox ønsket dette belyst og diskutert, er målet om effektive og målrettede løp rettet mot arbeid og videre utdanning.

Flere av prinsippgruppens medlemmer var bekymret for at en løsning som dette ville binde deltakerne og vanskeliggjøre senere omvalg. Et argument mot dette var at karriereveiledning/yrkesorientering må inngå i hele opplæringsløpet, og at løsninger må være rettet mot flertallet av deltakerne. At noen senere kan tenkes å gjøre et omvalg, er ikke i seg selv et sterkt nok argument mot å dele fagene i øverste modul og dermed gjøre løpet mer effektivt og målrettet.

Prinsippgruppen foreslår likevel ikke å dele øverste modul. Argumentet som ble framlagt er at inntaket til videregående opplæring er det samme uavhengig av om deltakeren skal inn i et yrkesrettet eller et studieforbereende løp. Prinsippgruppen anbefaler å ikke dele fagene i øverste modul.

Dissens fra Per Olav Strande, Voksenopplærings sjef i Vestre Toten kommune og representant for Interesseorganisasjonen for kommunal voksenopplæring (IKVO):

En deling av øverste modul i fagene - en studieforbereende og en yrkesrettet - ville kunne spisse innlæringen den voksne har behov for. Både formålet med nye læreplaner og rapportens delmål og tiltak vektlegger effektive og fleksible opplæringsløp.

Undertegnede mener det burde vært fornuftig å vurdere en deling av øverste modul i, nettopp for en bedre tilrettelegging for den enkelte ut i fra realistiske mål. Regler om inntak til videregående burde ikke komme i veien for en slik ordning.

2.2 Innhold og fag

2.2.1 Gjennomgående for alle fag

Prinsippgruppen diskuterte innholdet i fagene, og det var stor enighet om at hva som er relevant for voksne når det gjelder videre utdanning og/eller arbeid må legges til grunn for utvikling av nye læreplaner. Dette må gjelde utvikling av kompetanse, inkludert både ferdigheter og fagkunnskap.

Dette innebærer at læreplangruppene må gjennomgå de eksisterende læreplanene som ligger til grunn for dette arbeidet (se under), og både prioritere og gjøre et utvalg ut fra hva som er relevant for voksne. Et premiss for dette arbeidet må være at voksne har et annet utgangspunkt og andre behov enn barn og ungdom i ordinær grunnskoleopplæring (Meld. St. 16). En annen referanse for dette arbeidet kan være det som i *Meld. St. 28 Fag – Fordypning – Forståelse* omtales med begreper som dybdelæring og kjerneelementer i fag. Utfallet av Stortingets behandling vil vise om eller i hvilken grad dette er en relevant referanse. Kort oppsummert er det viktig at de nye læreplanene for voksne har et fokusert og målrettet voksenperspektiv, at de ivaretar voksnes behov for å komme videre i arbeid og/eller utdanning og at de gir rom for fordypning.

Prinsippgruppen foreslår at læreplanene i alle fag skal inneholde læringsutbyttebeskrivelser for hver modul. Prinsippet må være at deltakerne skal bygge opp kompetanse fra det enkle til det komplekse. Innhold hentes fra læreplanene som utgjør referansene for utviklingen av nye læreplaner i FVO (*Læreplanene i Kunnskapsløftet, Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og Læringsmål i grunnleggende ferdigheter*)

Prinsippgruppen mener videre at temaer knyttet til arbeidslivskunnskap, utdanningsvalg og karriereveiledning bør inngå i opplæringen som deler av andre fag. Prinsippgruppen foreslår å legge disse temaene inn gjennomgående i alle modulene i fagene norsk, norsk for minoritetsspråklige, matematikk og samfunnsfag. Det er imidlertid viktig å legge til at prinsippgruppen ikke mener at dette kan erstatte rådgivertjenester eller karriereveiledere ved VO-sentrene.

Prinsippgruppen foreslår at grunnleggende ferdigheter og begrepsinnlæring er gjennomgående i FVO. Modul 1 og 2 skal ha hovedfokus på grunnleggende ferdigheter og begrepsinnlæring i alle fag. Modul 3 og 4 skal ha et større fokus på fagets kunnskapsdel enn modul 1 og 2, i tillegg til grunnleggende ferdigheter. Videre må læringsstrategier/språklæring legges inn i alle fagene gjennomgående – på fagets premisser.

Videre er det viktig at relevant kompetanse knyttet til arbeidslivets behov inkluderes så langt det lar seg gjøre. Konkretiseringen av begrepet «arbeidslivets behov» vil bli gjort i forbindelse med læreplanarbeidet.

I prinsippgruppens diskusjoner har det framkommet argumenter om at FVO i stor grad må inkludere praksis for deltakere som planlegger overgang til arbeid. Det arbeidsrettede løpet ble foreslått å inkludere større grad av arbeidsretting, inkludert praksis. Prinsippgruppen foreslår at gjennomføring av praksis bør etterstrebes i kombinasjon med FVO, men at dette må besluttes lokalt. Prinsippgruppen mener at kompetansemålene må utformes slik at de kan benyttes både når opplæring foregår hos lokal arbeidsgiver og i skole.

Dissens fra Torill Madsen Brandser, rektor ved Ski voksenopplæring:

Utdanningsvalg

Voksne som har behov for FVO/grunnskole, har et særskilt behov for systematisk karriereveiledning, og det stiller store krav til kompetanse for å kunne veilede og undervise denne elevgruppen tilfredsstillende. Forskning viser at karrierelæring i skolen legger grunnlag for gode karrierevalg seinere i livet. Det kan forhindre feilvalg i videregående skole og kan bidra til at flere fullfører og består. Dette er så viktig at det bør være et eget fag.

Forslag

Utdanningsvalg organiseres som eget fag. Faget bør deles inn i 4 moduler.

Vurderingsform: deltatt

Dissens fra Ellen Røst, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet:

Opplæringen bør gjennomgående i alle fag være arbeidsrettet fordi opplæringen skal, gjennom mer utdanning eller ikke, øke mulighetene for arbeid.

(Tiltak: 1.c., 2.c., 3. og 4.)

2.2.2 Fagene

2.2.1 Alfabetiseringsmodul

Prinsippgruppen foreslår at det lages læreplan for en alfabetiseringsmodul. Prinsippgruppen foreslår at læreplan for alfabetiseringsmodulen i FVO inkluderer kunnskapsstoff og ferdigheter fra fagene norsk for minoritetsspråklige, matematikk, samfunnsfag og naturfag.

Alfabetiseringsmodulen i *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere* er en viktig referanse for læreplanutvikling av en alfabetiseringsmodul i FVO.

(Tiltak: 3.c., 4.c. og 4.d.)

2.2.2 Norsk for minoritetsspråklige

Ifølge Meld. St. 16 *Fra utenforskap til ny sjanse* er målgruppen for FVO

- personer som har rettigheter etter opplæringslovens § 4A-1 (eller behov for denne opplæringen)
- personer som har rettigheter etter introduksjonslovens §2 og §17
- personer som deltar i opplæringstiltak i regi av NAV

I NOVA-rapporten *Voksne i grunnskole og videregående opplæring* (Dæhlen, Danielsen, Standbu og Seippel, 2013: 10) fremkommer det at innvandrere utgjør en stadig større andel av deltakerne i voksenopplæringen:

Analyser av deltakerregistrene viser at 96 prosent av de voksne deltakerne i den såkalte ordinære grunnskoleopplæringen og 30 prosent i videregående opplæring hadde innvandringsbakgrunn i skoleåret 2008–09. Denne andelen økte fra henholdsvis 85 prosent og 24 prosent i skoleåret 2004–05. I de kvalitative intervjuene kommer det fram at økt andel innvandrere bidrar til større variasjon i deltakernes norskkunnskaper og faglige forutsetninger – noe som blir vurdert som en utfordring i opplæringen. Det er særlig deltakernes manglende norskkunnskaper som ble trukket fram som problematisk.

Etter prinsippgruppens syn er en konsekvens av denne målgruppebeskrivelsen at det bør utarbeides en egen læreplan i norsk for minoritetsspråklige. Denne læreplanen bør ses opp mot *Læreplan i norsk for språklige minoriteter med kort botid i Norge – videregående opplæring (NOR9-02)*. Et premiss for forberedende voksenopplæring er at innholdet i opplæringen bør være relevant for voksne sett i forhold til deres behov, og det bør være effektive og fleksible opplæringsløp tilpasset voksne. Prinsippgruppen mener en egen læreplan i norsk for minoritetsspråklige med kort botid vil være et svar på dette kravet.

Prinsippgruppen mener at faget norsk for minoritetsspråklige bør ha en klar språkinnlæringsprofil og følge *Det felles europeiske rammeverket for språk. Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere, læringsmål i grunnleggende ferdigheter, Læreplan i norsk (NOR1-05), læreplan i norsk for språklige minoriteter og rammeverk for grunnleggende ferdigheter (LK06)* er referanser for denne læreplanen. Dette har som konsekvens at det må lages egne kartleggings- og e-læringstjenester tilpasset norsk for minoritetsspråklige.

Prinsippgruppen mener at forholdet mellom *Det felles europeiske rammeverket for språk* og oppbygging av faget norsk for minoritetsspråklige bør se slik ut:

Det felles europeiske rammeverket for språk	Oppbygging av faget norsk for minoritetsspråklige
B1 Muntlig og skriftlig	Modul 4
A2/B1 Muntlig og skriftlig	Modul 3
A2 Muntlig og skriftlig	Modul 2
A1 Muntlig og skriftlig	Modul 1
	Alfabetiseringsmodul

(Tiltak: 3.c., 4.c. og 4.d.)

2.2.3 Norsk

Som en konsekvens av et eget norskfag for minoritetsspråklige, og for å ivareta behovet for deltakere som deltar i opplæringstiltak i regi av Nav, bør det også utvikles en egen læreplan i faget norsk.

Det er sannsynlig at majoriteten av deltakerne i FVO som ikke skal delta i norsk for minoritetsspråklige, vil ha gjennomført grunnskolen tidligere. I Meld.St.16 *Fra utenforskap til ny sjanse (2015-2016: 20-22)* fremkommer det likevel at en betydelig andel av den voksne befolkningen som har gjennomført grunnskole i Norge, har svake grunnleggende ferdigheter.

Prinsippgruppen foreslår at faget norsk har et sterkt fokus på de grunnleggende ferdighetene lesing, skriving og å kunne bruke digitale verktøy. Prinsippgruppen foreslår at *Læringsmål i grunnleggende ferdigheter* utgjør en viktig referanse for læreplanutviklingen i norskfaget for FVO, i tillegg til *Læreplanen i norsk (NOR1-05)* etter Kunnskapsløftet.

(Tiltak: 3.c. og 4.c.)

2.2.4 Matematikk

Prinsippgruppen foreslår faget matematikk som et obligatorisk fag for å oppnå vitnemål i FVO. Det har ikke vært noen diskusjoner rundt dette i prinsippgruppen, med unntak av diskusjoner knyttet til eventuell deling i et yrkesrettet løp og et studiespesialiserende løp i øverste modul (modul 4). Prinsippgruppen ønsker ikke å dele faget i to løp med bakgrunn i at kravene for å komme inn på videregående opplæring er de samme uavhengig av om man søker seg til et yrkesrettet løp eller et studiespesialiserende løp.

Prinsippgruppen foreslår at faget matematikk har et sterkt fokus på grunnleggende ferdigheter generelt, og den grunnleggende ferdigheten regning spesielt. Regning som

grunnleggende ferdighet er også særskilt omtalt i Meld. St. 28. Prinsippgruppen foreslår at *Læringsmål i grunnleggende ferdigheter* utgjør en viktig referanse for læreplanutviklingen i matematikkfaget for FVO, i tillegg til *Læreplan i matematikk fellesfag (MAT1-04)* etter Kunnskapsløftet.

(Tiltak: 3.c. og 4.c.)

2.2.5 Engelsk

Faget engelsk er viet spesiell oppmerksomhet i prinsippgruppens diskusjoner. Også her ble det diskutert om faget bør deles i et yrkesrettet løp og et studiespesialiserende løp i den øverste modulen (modul 4), men prinsippgruppen ønsket ikke å foreslå dette, med bakgrunn i at kravene for å komme inn på videregående opplæring er de samme uavhengig av om man søker seg til et yrkesrettet løp eller et studiespesialiserende løp.

Prinsippgruppen har diskutert hvorvidt engelsk bør være et obligatorisk fag innen FVO, eller om det bør være en mulighet for unntak fra kravet om engelsk og likevel oppnå vitnemål fra FVO. Prinsippgruppen foreslår at det uansett må utarbeides en læreplan i engelsk, og at *Det felles europeiske rammeverket for språk, Læringsmål i grunnleggende ferdigheter* og *Læreplan i engelsk (ENG1-03)* etter Kunnskapsløftet utgjør en viktig referanse for læreplanutviklingen i engelskfaget.

Prinsippgruppen har diskutert muligheten for å velge bort faget engelsk på bakgrunn av *Meld. St. 28 Fag – Fordypning – Forståelse* (2015-2016: 52), hvor det fremkommer at timetallet i engelsk for yrkesfagene ble foreslått redusert i 2010. Høringsinstansene støttet ikke forslaget, i hovedsak begrunnet med at kompetansebehovet for engelsk var stort innen yrkesfagene. Bakgrunnen for forslaget var *Meld. St. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja*, «som viste til at en høy andel elever i yrkesfaglige utdanningsprogram sliter med fellesfagene» (*Meld. St. 28 Fag – Fordypning – Forståelse*, 2015-2016: 51).

Ifølge NOVA-rapporten *Voksne i grunnskole og videregående opplæring* (Dæhlen, Danielsen, Standbu og Seippel, 2013: 87) vurderer et stort flertall av kommunene de minoritetsspråkliges engelskkunnskaper som dårlige. «Resultatene peker ganske entydig i retning av at det er få som har særlig omfattende engelskkunnskaper: I over 80 prosent av kommunene har under halvparten av elevene engelskkunnskaper tilsvarende grunnskolenivå» (Dæhlen, Danielsen, Standbu og Seippel, 2013: 79).

Det er også en diskusjon knyttet til om det er mer krevende å lære to fremmedspråk samtidig enn å konsentrere seg om kun det ene språket, særlig for dem som helt eller delvis mangler grunnskole fra hjemlandet. Her mangler det forskning knyttet til voksne innlærere, men opplæringen for barn omtales i *NOU 2010:7 Mangfold og mestring* (s. 170):

Engelsk regnes ikke lenger som et fremmedspråk, snarere som et andrespråk i en norsk kontekst; like fullt er det mange elever i norske klasserom som forholder seg til engelsk som (minst) et tredjespråk. Mellom dem og engelskfaget står norsk som andrespråk i en helt sentral rolle som skolens opplæringsspråk. Det er hittil forsket svært lite på minoritetsspråklige elevers komplekse møte med engelsk som tredjespråk i skolen. Det er en kjensgjerning at mange sliter, både ut fra læreres vitnesbyrd, og hva elever selv formidler om faget.

Videre siteres det fra *NOU 2010:7 Mangfold og mestring* (s. 250):

Vox har i brev til utvalget gitt uttrykk for at kravet til engelsk for mange minoritetsspråklige kan innebære en ekstrautfordring for å komme videre i utdanningsløpet: «Engelsk har vært, og er, en stor byrde for de som ikke har hatt

faget før de kom til Norge. Mange med ellers gode forutsetninger har problemer med å komme videre i utdanningsløpet siden engelsk er obligatorisk. Dette er et dilemma fordi kunnskaper i engelsk er nødvendig for å klare seg i mange utdanninger. Veien å gå er kanskje å differensiere noe mellom studieretninger. Det er ikke like nødvendig i alle fag å kunne engelsk. Det kan også være mulig å kompensere med kunnskaper i andre språk».

Prinsippgruppen er som allerede omtalt, ikke enige på dette området. På denne bakgrunn foreslår Vox

- at det utarbeides læreplan i faget engelsk
- å se engelskfaget i sammenheng med problemstillingene knyttet til mulighetene for å velge bort hele fag i FVO, og at dette belyses videre gjennom forsøksperioden (jf. punkt 2.1.2).

(Tiltak: 3.c., 4.c. og 4.d.)

2.2.6 Samfunnsfag og naturfag

Prinsippgruppen har diskutert hvorvidt samfunnsfag og naturfag bør være et felles, sammenslått fag på de to/tre laveste modulene (f.eks. kalt orienteringsfag), og deles i henholdsvis naturfag og samfunnsfag i modul fire. Et argument for et sammenslått fag har både vært behovet for å lage større moduler i disse fagene, og også *Meld. St. 28 Fag – Fordypning – Forståelse (s. 38)* der de flerfaglige temaene: bærekraftig utvikling, det flerkulturelle samfunn og folkehelse og livsmestring foreslås. Hvorvidt dette argumentet kan brukes, er avhengig av utfallet av Stortingets behandling.

Det har blitt lagt frem forslag om færre moduler i fagene, sammenslåing av fagene fram til et visst nivå og ingen sammenslåing av fagene i det hele tatt. Samlet sett har det vært stor uenighet i prinsippgruppen.

Prinsippgruppen har samlet seg om at uansett mulighetene for sammenslåing av fagene på lavere moduler, må det på øverste nivå (modul 4) være to læreplaner. Prinsippgruppen er delt når det gjelder sammenslått læreplan på nivåene under.

På denne bakgrunn har prinsippgruppen samlet seg om å foreslå å lage to læreplaner i naturfag og samfunnsfag. Vox ønsker imidlertid å rekruttere noen vo-sentre som ønsker å prøve ut en sammenslått læreplan. Vox vil i så fall bistå i å lage en eventuell alternativ forsøkslæreplan.

I sammenheng med utprøving av en sammenslått læreplan, har prinsippgruppen diskutert behovet for relevant lærerkompetanse i fagene. Vox mener at dette bør kunne løses lokalt, bl.a. gjennom lærersamarbeid.

Prinsippgruppen foreslår at fagene naturfag og samfunnsfag fokuserer på grunnleggende ferdigheter, og at *Læringsmål i grunnleggende ferdigheter, Læreplan i naturfag (NAT1-03)* og *Læreplan i samfunnsfag (SAF1-03)* etter Kunnskapsløftet utgjør en viktig referanse for læreplanutviklingen. Det samme gjelder *Læreplan i norsk og samfunnsfag for voksne innvandrere*, der særlig kurset 50 timer samfunnskunnskap på et språk deltakeren forstår må ses opp mot samfunnsfaget. Dette er belyst i punkt 2.1.1. De flerfaglige temaene fra Meld. St. 28: bærekraftig utvikling, det flerkulturelle samfunn og folkehelse og livsmestring kan også utgjøre en svært viktig referanse for læreplanene i disse fagene, men her må utfallet av Stortingets behandling avventes.

(Tiltak: 3.c. og 4.c.)

Dissens fra Utdanningsdirektoratet:

Utdanningsdirektoratet støtter ikke argumentene for sammenslåingen av samfunnsfag og naturfag på bakgrunn av flerfaglige temaer i Meld St 28. Det er et møysommelig arbeid som ligger foran oss i gjennomføringen av meldingens tiltak. Arbeidet med å finne ut av hvordan man skal integrere de flerfaglige temaene i fagene vil hvile tungt på fagmiljøene. Vi har fortsatt læreplaner for fag. De tverrfaglige temaene skal ikke fortrenge kjerneelementene i fagene og skal brukes på fags premisser der det er relevant. Vi siterer Meld St 28, side 39: Temaene er uttrykk for en prioritering, og de må derfor være tydelig definert. I forkant av fagfornyelsen må det gjøres en avgrensning av innholdet i temaene i samarbeid med relevante fagmiljøer. I fagfornyelsen skal det legges til grunn at de tverrfaglige temaene skal komme tydelig frem i kompetansemål og hovedområder i de fagene hvor det er relevant. Temaene skal gjenfinnes i dagens læreplaner i Kunnskapsløftet, men fagfornyelsen skal bidra til bedre progresjon og systematikk i kompetansemålene og tydeligere fordeling av innholdet mellom fag.

Videre legger Meld St 28 opp til at fagenes egenart skal styrkes. Et hovedbudskap i meldingen er at fagfornyelsen skal gi grunnlag for å foreta prioriteringer i fagene. Meldingen skriver følgende om fagenes kjerneelementer (side 34): Fagets kjerneelementer består av sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttrykksformer i faget. Alle fag har metoder, tenkemåter, begreper, kunnskapsområder og uttrykksformer som er sentrale, men fordi fagene er ulike, er det viktig at de kommer til uttrykk på fagenes premisser og med forskjellig vektning av de ulike elementer der fagenes egenart krever det. (...) Hva som er kjerneelementene i et skolefag, vil vær ulikt fra fag til fag. (...), side 35: Definerings av kjerneelementer i fag innebærer å prioritere faglig innhold på en god måte for å unngå stofftrengsel i opplæringen, side 36: Fagfornyelsen bør starte med at fagpersoner definerer det enkelte skolefagets kjerneelementer. Vi stiller oss derfor spørrende til å bruke Meld St 28 som argument for å sammenslå samfunnsfag og naturfag.

2.3 Vurdering

2.3.1 Underveisvurdering

Prinsippgruppen viser til *Meld. St. 16 Fra utenforskap til ny sjanse* (s. 31) som eksplisitt omtaler underveisvurdering:

Underveisvurdering ser ut til å være særlig viktig for voksne fordi forholdet mellom hva man kan og ikke kan, varierer mer hos voksne enn hos barn og unge. Ett og samme individ kan streve med å utføre en relativt enkel oppgave, men ikke ha noen problemer med en mer avansert oppgave. Kunnskap om hvordan underveisvurdering gis til voksne er derfor viktig for å bidra til effektive opplæringsløp for voksne som er rettet inn mot de kompetansebehovene den enkelte har. Dette kan også gi den voksne en økt motivasjon for videre læring.

På denne bakgrunn foreslår prinsippgruppen at dagens regelverk knyttet til underveisvurdering videreføres i FVO. Underveisvurdering er knyttet til kompetansemålene i faget og utgjør dermed en del av individuell plan for de deltakere i FVO som deltar i Introduksjonsprogrammet.

Prinsippgruppen er enige om at underveisvurderingen må innebære en forpliktelse for læreren til å gjennomføre utviklingssamtaler med deltakere, og at dette bør knyttes til opplæringen i hver modul. Utviklingssamtalene er faglærers ansvar. Underveisvurdering må skiller fra individuell plan for opplæringen.

Det ble diskutert hvilket formål det planlagte kartleggingsverktøyet skal ha, og om det i tillegg til kartlegging kan brukes i undervisvurderingene for å dokumentere læring/fremgang. Det er uansett for tidlig å konkludere, men diskusjonen bør tas med i det videre arbeidet med kartleggingsverktøyet.

Det er enighet i prinsippgruppen om at hver modul skal avsluttes med et kompetansebevis.

Prinsippgruppen foreslår at det må legges inn en vurdering som beskriver oppnådd kompetanse etter hver modul, men flertallet uttrykte at det ikke er hensiktsmessig med karakterer på de to laveste modulene. Det ble likevel argumentert med at voksne deltakere faktisk ønsker karakterer som uttrykk for oppnådd kompetanse i hver enkelt modul på alle nivåer. Vox foreslår at prinsippgruppens forslag legges til grunn for forsøket, men at følgeforskningen følger opp dette punktet spesielt, slik at det eventuelt er mulig å justere undervis.

Prinsippgruppen mener at vurderingsuttrykket etter modul 1 og 2 bør være «godkjent/ikke-godkjent». For å oppnå et kompetansebevis med vurderingen «godkjent», må deltakeren vurderes til å være på nivå med karakteren 2. Dette betyr at det må utvikles læringsutbyttebeskrivelser for tilsvarende karakteren 2 for alle modulene. Prinsippgruppen har her sett til ordningen med realkompetansevurdering, der betegnelsen «godkjent» brukes, og hvor kravet til «godkjent» er karakteren 2. I de nasjonale retningslinjene for realkompetansevurdering av voksne i grunnskoleopplæringen, heter det at: «For få godkjent i et fag må den voksnes kompetanse være likeverdig med den kompetansen som vurderes til karakteren 2 eller bedre i læreplaner for fag på 10. trinn» (Nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering av voksne i grunnskoleopplæringen 2014:7). Det er likevel tvil innad i prinsippgruppen om dette forslaget er i tråd med oppdraget. Per i dag finnes det ikke et nivå for bestått innenfor grunnskoleopplæring, og prinsippgruppen er i tvil om det å foreslå et nivå for godkjent (=karakteren to) er å gå utenfor oppdragets mandat. Det kan argumenteres med at dette er å lage ordninger som gjør det vanskeligere for voksne, og dermed er i strid med mandatet.

Vi stiller også spørsmål ved om opplæringsloven og introduksjonsloven har motstridende bestemmelser, eller om det er praktiseringen som er forskjellig. Flertallet av medlemmene i prinsippgruppen mente imidlertid at det er problematisk å flytte deltakere opp til neste modul hvis de ikke har oppnådd et særskilt kompetansenivå.

Et argument for å innføre et nivå for godkjent, er at kommunene også i dag har et handlingsrom rundt organisering. I Udir-3-2012 *Voksnes rett til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kapittel 4A* gis følgende føringer på hvordan kommunene skal og kan organisere grunnskoleopplæringen for voksne:

5.2 Organiseringen av opplæringen

Kommunen har større frihet i organisering av opplæringen etter kapittel 4A enn i organiseringen av opplæringen for barn og ungdom etter opplæringsloven kapittel 2. (...) Kommunen kan organisere voksne i grupper slik de finner hensiktsmessig. Kommunen avgjør hvordan gruppeinndelingen gjøres og hvor permanente gruppene er. Det er tillatt å organisere gruppene på grunnlag av for eksempel faglig nivå, og for voksne vil en organisering av gruppene på grunnlag av faglig nivå som oftest være å anbefale.

Prinsippgruppen foreslår at modul 3 og 4 avsluttes med karakter, og at dette må være en karakterskala fra 1 til 6.

Prinsippgruppen anbefaler følgende:

	Norsk for språklige minoriteter	Matematikk
Kompetansebevis (evt vitnemål) standpunktarakter, eksamen →	Modul 4	Modul 4
Kompetansebevis, karakterer →	Modul 3	Modul 3
Kompetansebevis, godkjent/ikke godkjent →	Modul 2	Modul 2
Kompetansebevis, godkjent/ikke godkjent →	Modul 1	Modul 1
Kompetansebevis, →	Førmodul: alfabetisering	

(Tiltak: 3.a. og 4.b.)

2.3.1 Norskprøvene

Prinsippgruppen mener at norskprøvene gir god informasjon om deltakernes språknivå med referanse i *Det felles europeiske rammeverket for språk*. I tillegg er norskprøvene godt innarbeidet og har stor legitimitet hos eksterne brukere, bl. a. i arbeidslivet.

Alle disse forholdene tilsier at bruk av norskprøvene må ivaretas innen FVO. Konsekvensen av dette er at læreplanen i norsk for minoritetsspråklige tilpasses i FVO slik at norskprøvene kan måle en del av kompetansen. Ordinære vurderingsformer i forsøket kan suppleres med norskprøvene for de deltakerne det er aktuelt for.

(Tiltak: 2.b. og 3.b.)

2.3.2 Sluttvurdering

Prinsippgruppen foreslår at karakter i øverste modul (modul 4) er standpunkt i faget. Dette henger sammen med hvordan oppbyggingen av faget er foreslått med læringsutbyttebeskrivelser for hver modul. Prinsippet må være at deltakere skal bygge opp kompetanse fra det enkle til det komplekse. Kompetansemålene på øverste nivå må dermed utformes slik at de uttrykker oppnådd kompetanse i faget som helhet.

Prinsippgruppen har diskutert eksamensordning og mener, som beskrevet i *Meld.St. 28 Fag – Fordypning – Forståelse* (s. 49), at vurderingsordningen i fag har effekt på opplæringen. Prinsippgruppen mener på bakgrunn av dette at det må være en eksamensordning på øverste nivå (etter modul 4). Prinsippgruppen foreslår at eksamensordning for FVO ses i sammenheng med stortingsbehandlingen av *Meld.St. 28 Fag – fordypning – forståelse*. Eksamensordningen i FVO følger vedtak knyttet til eksamensordning i ordinær grunnskole. Regjeringens forslag er at trekkordningen ved utgangen av grunnskolen erstattes med en ordning hvor alle elevene skal opp til eksamen i engelsk, matematikk og norsk.

Prinsippgruppen har også diskutert muntlig eksamen, og mener at argumentasjonen i *Meld. St. 28 Fag – Fordypning - Forståelse* gjelder også her:

Erfaring tilsier at eksamen i et fag kan bidra til å styrke prioriteringen til faget. Likeledes kan en muntlig eksamen bidra til et større lokalt tolkningsfellesskap og større felles forståelse av hva man skal legge vekt på i vurderingen av elevens kompetanse i fagene. Det pekes videre på at til lokale eksamener har faglæreren en plikt til å utarbeide eksamensoppgaver, og stille som sensor, og at denne typen arbeid forutsetter en diskusjon mellom kollegaer og skoler i en kommune, og vil kunne bidra til å utvikle en felles forståelse av hvordan kompetanse i disse fagene kan vurderes på en bedre måte (Meld. St. 28, s.49).

Kort oppsummert er prinsippgruppens konklusjon at eksamensordningen for FVO følger eksamensordningen for ordinær grunnskole - slik den blir etter Stortingets behandling av Meld. St. 28.

Et videre argument for å innføre en eksamensordning er knyttet til FVO's legitimitet. Prinsippgruppen er enige om at en eksamensordning i seg selv vil bidra til å gi ordningen økt legitimitet.

Prinsippgruppen foreslår videre at det utarbeides egne sentralt gitte eksamensoppgaver for skriftlig eksamen i FVO tilpasset FVOs læreplaner.

(Tiltak: 2.c. og 3.a.)

2.4 Annet

Prinsippgruppen har diskutert muligheten for å åpne for å erstatte faget engelsk med dokumentasjon i morsmål under gitte forutsetninger. *NOU 2010: 7 Mangfold og mestring* (s. 261) diskuterer muligheten for å erstatte engelsk med andre fag. Prinsippgruppen ønsker ikke å legge inn muligheter for å enten velge bort faget engelsk eller å erstatte faget med dokumentasjon i morsmål. Prinsippgruppen mener likevel at dokumentasjon av morsmål er viktig for den enkelte. Et system for dokumentasjon av morsmål gjennom en privatistordning i videregående opplæring eksisterer allerede, og bør benyttes av alle det er aktuelt for.

Prinsippgruppen har diskutert temaer knyttet til innretting av FVO. Flexibilitet skal være et viktig prinsipp, og det har i den sammenhengen vært diskutert om moduler i enkeltfag bør gjennomføres i bolker, slik at deltakere tar et fag av gangen på kortere tid. Disse argumentene har særlig vært fremmet av NAV og IMDI, som argumenterte med at det kan være fordeler ved å gjennomføre ett fag om gangen i kortere bolker, gjerne med hele dager, og gjerne tilpasset arbeidslivet.

I sammenheng med temaet flexibilitet har også medlemmer av prinsippgruppen kommentert hvorvidt en modulbasert ordning kan gi utfordringer for små kommuner og voksenopplæringssentre.

Innretning av opplæringen i FVO er utenfor prinsippgruppens mandat, men prinsippgruppen mener likefullt at flexibilitet må være et bærende prinsipp for organisering av opplæring innen FVO, sett opp mot muligheter og begrensninger i de lokale forholdene i den enkelte kommune og ved den enkelte skole.

Siden læreplanene i FVO skal kunne brukes på flere opplæringsarenaer, inkludert arbeidslivet, vil det være formålstjenlig å utarbeide en veileder og kjennetegn på måloppnåelse for å fremme en god underveis- og sluttvurdering.

Referanser

Det felles europeiske rammeverket for språk:

http://www.udir.no/Upload/Verktoy/5/UDIR_Rammeverk_sept_2011_web.pdf?epslangu age=no

Dæhlen, Marianne, Kirsten Danielsen, Åse Strandbu og Ørnulf Seippel: *Voksne i grunnskole og videregående opplæring*, NOVA-rapport nr. 7/13, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Oslo

Kartleggingsverktøy for grunnleggende ferdigheter og opplæring: Løsningsforslag, Vox 2016, Oslo

Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova):

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven):

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80?q=introduksjonsloven>

Læreplanene i Kunnskapsløftet

Norsk: <http://www.udir.no/kl06/NOR1-05>

Matematikk: <http://www.udir.no/kl06/MAT1-04>

Engelsk: <http://www.udir.no/kl06/ENG1-03>

Naturfag: <http://www.udir.no/kl06/NAT1-03>

Samfunnsfag: <http://www.udir.no/kl06/SAF1-03>

Grunnleggende norsk for språklige minoriteter: <http://www.udir.no/kl06/NOR7-01>

KRLE: <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/finn-lareplan/lareplan/?kode=RLE1-02>

Læreplanen i norsk med samfunnskunnskap:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2012-04-9358?q=norskogsamfunnskunnskap>

Læringsmål i grunnleggende ferdigheter: <http://www.vox.no/Grunnleggende-ferdigheter/Laringsmal/>

Læreplan i norsk for språklige minoriteter med kort botid i Norge – videregående opplæring (NOR9-02): <http://www.udir.no/kl06/NOR9-02>

Meld. St. 16 (2015-2016) Fra utenforskap til ny sjanse. Samordnet innsats for voksnes læring: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20152016/id2476199/>

Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/?q=stortingsmelding%2028%20Fag>

Nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering av voksne i grunnskoleopplæringen, 2014: Utdanningsdirektoratet:

http://www.udir.no/Upload/Regelverk/UDIR_retningslinjer%20for%20realkompetanseverd web.pdf

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/KD/Vedlegg/Kompetanse/NKR2011mvedlegg.pdf>

NOU 2010:7 Mangfold og mestring: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2010-7/id606151/>

Rammeverk for grunnleggende ferdigheter (LK06): <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/rammeverk-for-grunnleggende-ferdigheter/>

Udir-3-2012 Voksnes rett til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven:

http://www.udir.no/Upload/Rundskriv/2012/Udir-3-2012-Voksnes_rett_til_grunnskoleopplaering_opl_4A.pdf?epslanguage=no

Vedlegg

- 1: Program for samlingen 22.-23. august 2016
- 2: Program for samlingen 14.-15. september 2016
- 3: Program for samlingen 27.-28. september 2016

VOX.NO